

Van de voorzitter

Zegeltjes sparen

Voor mijn dochter en haar vriendinnen moeten we al maandenlang de zegeltjes voor de ovenschalen van Albert Heijn sparen. De dames zitten er zo bovenop dat het wel een hype lijkt. Het porselein wordt voor Appie geproduceerd door Villeroy & Boch, geen onbekende in keramiekland. Kennelijk is er iets in de vormgeving van dit gebruiks aardewerk dat de huidige generaties aanspreekt en tot fanatiek sparen drijft.

Hoe lang zal het gebruikt worden, denk ik dan.

Wanneer wordt het alweer afgedankt gevonden op de Koningsdagmarkten, wanneer treffen we de scherven onherkenbaar aan in het puinzand van de wegenbouwers? Dit alles ging door mijn hoofd toen ik op 27 november in Leeuwarden het symposium van de Ottema-Kingma Stichting over verleden, heden en toekomst van de keramiekmusea bijwoonde. Aan het woord was Eline van den Berg, conservator Aziatische keramiek van museum Prinsessehof. Ze vertelde hoe ze bij een archeologische stage in Mongolië gefascineerd raakte door de vele eeuwenoude, anonieme scherfjes gebruiks aardewerk die men in de bodem vond. En hoe zij vervolgens later in het Prinsessehof verantwoordelijkheid kreeg over de prachtigste vazen, schotels en ander topstukken uit Azië. Stukken die we allemaal dagelijks kunnen bewonderen, daar in Leeuwarden. En niet alleen daar. Ook in Groningen, Loosdrecht, Rotterdam, Delft, Gouda, Arnhem, Amsterdam en andere plaatsen, zelfs in Otterlo zijn topstukken te bewonderen die de eeuwen hebben getrotseerd. Maar representeren ze ook de scherven van de Mongoliërs? Of het gebruiks aardewerk dat ons, Nederlanders, in vorige eeuwen dagelijks gediend heeft? Overleeft alleen de hoge kunst? Of slechts het fraais uit de statige huizen en kastelen?

Het antwoord ligt er natuurlijk ergens middenin. Eigenlijk kunnen alleen de mensen uit die oudere tijden zulke vragen over representativiteit beantwoorden. En dat leidde mij weer tot de conclusie dat wij, in onze tijd, er verantwoordelijk voor zijn wat toekomstige generaties in onze musea te zien krijgen van de spullen waarmee wij ons omringen.

Toekomst

Op de vraag waar de toekomst (lees: de overleving) van keramiekmusea gevonden moest worden kwam

natuurlijk ook in Leeuwarden geen sluitend antwoord. Sterker nog: geen enkele van de sprekers ging daar scherp op in. Maar in de ondertoon van meerdere betogen, en zeker in de discussie met de zaal werden de pijlen genoemd waarmee de strijd gestreden moet worden: onderhoud je kennis, bouw op een goede collectie, werk constant aan de relatie met het (potentiele) publiek, en wees je bewust van wat er in de samenleving speelt.

Of dat nou betekent dat het Albert Heijn-servies, of dat van Blokker en vele anderen meteen een museale status moet krijgen, betwijfel ik. Net zoals ik ook niet suggereer dat de laatste badkamertegels van de bouwmarkten direct naar de vitrines van het Nederlands Tegelmuseum kunnen verhuizen. Toch ontkomt ook het Tegelmuseum niet aan dit soort vragen als het zich bezint op de ontwikkeling van de collectie. Of op de vernieuwing van de huidige inrichting. En gelukkig worden die vragen ook niet ontlopen. De bezinning op een nieuwe presentatie wordt dit jaar ter hand genomen. Ook is er de wens het tentoonstellingsbeleid te intensiveren. Samenwerking met andere musea wordt toegejuicht. Het contact met de gemeentelijke overheid is open, en het museum prepareert zich op het verwerven van meer projectsubsidies. Ook het Nederlands Tegelmuseum zoekt wegen naar de toekomst. Niet in het laatst omdat we financieel onder druk staan.

Als Vriendenstichting willen we het museum bij dit alles naar vermogen steunen, materieel en immaterieel. Over het financiële aspect van de overlevingsslag heb ik u allen daarom onlangs een brief geschreven, die ik graag ook hier nog eens onder uw aandacht breng.

Lejo Schenk, voorzitter

Museumfonds

Het bestuur van de Stichting Vrienden heeft het Nederlands Tegelmuseum toegezegd met een bedrag van 5000 Euro dit jaar de eindjes aan elkaar te willen helpen knopen. Omdat de reserves van onze Stichting niet groot zijn, vragen wij de Vrienden daar een bijdrage aan te willen leveren. Giften voor dit concrete gebaar ontvangen we graag op rekeningnummer NL60 ABNA 0434 5996 38 t.n.v. Stichting Vrienden Nederlands Tegelmuseum onder vermelding van "Museumfonds 2018".

Jaardag

Jaardag 2017 in Otterlo

De Waldhoorn was de vertrouwde ambiance waarin onze Jaardag, toch altijd een hoogtepunt voor de Vrienden, zich in 2017 afspeelde. VerJaardag zou in dit geval een betere benaming zijn, want de tachtigste jaardag van Jan Pluis op 4 mei jl. was het feestelijke middelpunt van de ochtendsessie. Maar eerst werden wij natuurlijk bijgepraat door de directeur van het Tegelmuseum, Eric Mackay. Daarna werd het woord gericht aan de jubilaris. De betekenis van Jan voor de kennis van de tegelproductie en natuurlijk het product tegel zelf, is van onschatbare betekenis voor ons nationaal erfgoed, waartoe ook deze vorm van kunstnijverheid behoort. Als iemand de titel ‘mister tegel’ verdient is hij het wel.

Lof werd hem toegezwaaid in de vorm van een even erudiet als geestig hoorcollege door Gerard Rooijackers. Hierna kreeg Jan het eerste exemplaar van een extra editie van Tegel aangeboden, met op de omslag een afbeelding van een tegel met zijn geknipte portret. In dit speciaal voor Jan samengestelde nummer van Tegel staan de lofreden van Gerard Rooyackers en de felicitatiebrieven van Dora Alcântara, Reinhard Stupperich, Kurt Perrey, Piotr Oczko en Johan Kamermans, nog 4 nieuwe artikelen van Jan en tenslotte de totale bibliografie van al zijn werk.

Natuurlijk waren er bloemen voor Henny en kreeg de jubilaris nog de bewuste tegel met zijn portret en de geknipte portretten van hem en zijn vrouw Henny aangeboden. Naast deze hulde werd ook de hoop uitgesproken dat Jan zich nog lang mag inzetten voor hetgeen ons allemaal als Vrienden bindt: de tegel.

Johan Kamermans vertelde hierna over de tegelverzameling van Helene Kröller-Müller en hoe die tot stand kwam. Het was toen nog niet bekend dat deze verzameling, op dat moment in het Tegelmuseum tentoongesteld, in bruikleen aan ons museum gegeven zou worden. Het is natuurlijk fascinerend als men bedenkt dat een collectie tegels mede de basis kan zijn voor een wereldberoemde kunstverzameling.

Na het uitgebreide lunchbuffet tijdens welke men tijd had om bij te praten met andere Vrienden en ook de ‘kofferbakken’ op hun begerenswaardige inhoud geïnspiceerd konden worden, vertelde Frans Caignie over

een typisch Antwerps (hoewel er één Nederlands/Delfts exemplaar bestaat) fenomeen, de majolica huisnaamplaat. Hiervan zijn er maar zes bewaard gebleven. Van een exemplaar waarvan alleen een zwart-wit foto bestond is inmiddels ook de verblijfplaats getraceerd zodat we misschien in de toekomst een kleurenafbekleding tegemoet kunnen zien.

Frans Klein kwam uitgebreid terug op de zeer geslaagde excursie naar Polen en de daar aanwezige betegelingen in hun voorname behuizingen. Er staat inmiddels alweer een excursie naar Engeland op het programma deze zomer.

Hierna volgden nog de vaste programmaonderdelen als ‘een verzamelaar vertelt’ door ondergetekende over een aantal tegels uit zijn brede collectie en ‘Vriend wat vind je van mijn tegel’ gepresenteerd door Klaas Regts. Zoals gewoonlijk een goede en onderhoudende stimulans voor de (aspirant) collector die nooit genoeg krijgt van zijn/haar verzamelobjecten.

Als afsluiting van het gedeelte in de Waldhoorn volgde nog de trekking van de loterij waarbij aantrekkelijke prijzen te winnen waren. De geslaagde dag werd besloten in het Tegelmuseum waar de voornoemde collectie van Helene Kröller-Müller bekeken kon worden en men zijn portret kon laten knippen door knipkunstenaar Jan Lever. Dit alles onder het genot van een glaasje en een knabbelkje. We hopen u dit jaar terug te zien in Hoorn!

Leo van Druten

Nagekomen felicitaties aan Jan Pluis

In het op de afgelopen Jaardag aan Jan Pluis overhandigde extra jaarboekje ter gelegenheid van zijn tachtigste verjaardag publiceerden wij “felicitatiebrieven” aan Jan, van een aantal daartoe door de redactie uitgenodigde personen. Door een organisatorisch misverstand konden wij twee brieven van Duitse vrienden niet meer plaatsen. Met instemming van de auteurs, onze tegelvrienden Horst Ariens en erelid Wilhelm Joliet, en Jan Pluis zelf geven wij deze brieven alsnog weer in dit nummer van Vriendennieuws.

“Fancub”

Bijna veertig jaar geleden werd ik voor het eerst geraakt door de lezingen van Jan Pluis over de geschiedenis van de tegel. Bij de presentatie van zijn boek “Kinderspelen op tegels” kwam het eerste persoonlijke contact tot stand. Een tijd later werden we vervolgens persoonlijk welkom geheten bij Jan en Henny thuis, bij gelegenheid van een van zijn vele tentoonstellingen.

Met iedere tegelvraag kan ik altijd bij Jan terecht, of het nou gaat om een productiewerkplaats, een Bijbelse tekstverwijzing op een tegel, of over de naam van een schilder. Met zijn fotografische geheugen weet Jan meteen wat iets is, en waar ik dat zou kunnen nazoe-ken. Zo hebben wij op een geweldige manier de hulpvaardigheid van Jan en Henny leren kennen en waarderen.

Toen Jan door het Prins Bernhardfonds werd onderscheiden met de Zilveren Anjer, uit erkenning voor zijn onbaatzuchtige wetenschappelijke werk, heeft zijn "fanclub" hem een gravure van Sybille Merian met een anjer aangeboden. Dat was onze dankbetui-ging aan de man die wij van harte feliciteren met zijn bijzondere verjaardag.

Horst Ariens

Beste Jan,

Van harte gefeliciteerd met je 80-ste verjaardag. Wij kennen elkaar al sinds 1974. In deze ruim vier decennia hebben we optimaal samengewerkt in het historisch onderzoek naar de Nederlandse tegel. Alleen door jouw bereidwillige hulp werd het voor mij mogelijk mijn teksten over Nederlandse tegels te bewerken en te publiceren op de websites

www.geschiede-der-fliese.de en www.tegels-uit-rotterdam.com. Daarvoor wil ik je hier nogmaals hartelijk danken. Ik denk nu vooral aan onze stukken over de laatste Rotterdamse en Delfhavense tegel-

werkplaatsen.

Jij hebt altijd "over de rand van het bord" om je heen gekeken. Zo had je in de jaren '70 en '80 intensieve gedachtenwisselingen met Martin Boyken uit Hildesheim en Siegfried Stahl uit Nienburg/Weser, die toendertijd onderzoek deden naar Duitse 18^e-eeuwse tegels.

Mijn mooiste belevens met jou was de eervolle uitreiking van de Zilveren Anjer, die je ontving op 27 juni 1996 in Amsterdam. Jij mocht naast je vrouw Henny nog een paar mensen noemen die je er graag bij zou willen hebben. Ik mocht er bij zijn.

Van meet af aan heeft jouw beheersing van de Duitse taal indruk op me gemaakt. Daarom is het niet verbaazingwekkend dat jij van 1969 tot heden veel artikelen in het Duits hebt gepubliceerd. De meest uitgebreide publicatie was het boek "Bibelfliesen-Bibliche Darstellungen auf Niederländischen Wandfliesen vom 17. Bis zum 20. Jahrhundert" (Munster 1994). Bij het werken aan het boek "De Nederlandse tegel-decors en benamingen 1570-1930" (Leiden 1997) heb je nauwgezet Nederlandse decors met die van Villeroy & Boch op industrieel vervaardigde tegels vergeleken. Je hebt je niet alleen voor de Nederlandse tegel verdienstelijk gemaakt, maar ook nog, in samenwerking met Erna Stuperich, een volkskundig-historisch onderzoek uitgevoerd naar de lachduif ("Die Lachtaube, Vreden/Norden 1986). Als iets jouw kenmerkt, is het wel je brede interesse. Dat bewijst ook je lidmaat-

schap van het Nederlands Genootschap van Biblio-fielen, een vereniging van boekenvrienden met kennis van en voorliefde voor boeken uit het Nederlands cultuurgebied.

Dit alles maakt jou als mens zo sympathiek. Ik wens je goede gezondheid voor de komende jaren, en hoop je nog lang "tegelvriend" te mogen noemen!

Willi

Jaardag 2018

Op zaterdag 29 september zal de Jaardag worden gehouden in Hoorn.

Museum

Nieuws uit het Museum

We hebben als museum een goed jaar achter de rug. De bezoekersaantallen zijn weer in een opgaande lijn. In 2017 hebben we ruim 9000 bezoekers gehad. In de jaren 2015 t/m 2016 haalden we circa 8000 bezoekers. Vooral de exposities "De Pottenbakkers van de Veluwe" en "de Vergeten Collectie van Helene Kröller-Müller" kregen veel belangstelling. Ook de verbeterde communicatie zoals de nieuwe website en de toene-mende aandacht in de pers hebben hieraan bijgedragen.

De samenwerking met het Kröller-Müller Museum (KMM) wordt overigens voortgezet. De Vergeten Collectie krijgen we in langdurige bruikleen. Hierdoor wordt voorkomen dat deze collectie weer in het depot van het KMM terecht komt. We gaan zelfs voor deze collectie een speciale Helene Kröller-Müller kamer inrichten. De kosten hiervan komen voor rekening van het KMM. Het KMM is daarbij verder bereid om haar bezoekers voortdurend naar deze kamer te verwijzen. Deze samenwerking kan mijns inziens niet beter. Het is een schoolvoorbeeld van een samenwerking tussen een groot en een klein museum. Hoewel de overheid hiervoor al jaren pleit, komt een dergelijke samenwerking in museumland nauwelijks voor. In elk geval zal het ons geen windeieren leggen.

Het zal niet eenvoudig zijn om de bezoekersaantallen ook dit jaar op peil te houden. Maar de komende expositie Van Dehua naar Otterlo met ook weer

unieke bruiklenen van het KMM alsmede achtereenvolgens de expositie Schepen op Tegels zijn veelbelovend. Meer informatie hierover treft u aan in de bijdragen van Johan Kamermans en Frans Klein. Financieel gesproken zal het dit jaar best lastig worden. We moeten namelijk een bezuiniging van ruim € 13.000,- opvangen. Hiervoor hebben we een aantal besparingsmaatregelen moeten treffen. Zo hebben we het aantal openingsuren moeten beperken. Voortaan zijn we elke dag (m.u.v. de maandag) open van 13.00 – 17.00 uur. Groepen kunnen buiten deze uren een afspraak maken.

Met het bestuur van ons museum ben ik de Vrienden zeer erkentelijk dat zij dit jaar een bijdrage van maar liefst € 5000,- schenken aan het museum om “de eindjes aan elkaar te helpen knopen”. Uw voorzitter, Lejo Schenk, heeft u daarover per brief geïnformeerd. Hoe dan ook, wij hebben buitengewoon veel waardering voor deze schenking die ons zeker zal helpen om een gezonde exploitatie te bereiken.

Rest mij nog de Vrienden voor de vruchtbare samenwerking te bedanken die ook zeer stimulerend heeft gewerkt. Ik hoop dat deze samenwerking ook dit jaar weer wordt voortgezet!

Eric Mackay, directeur

Nieuwe aanwinsten in het museum

In de afgelopen maanden heeft het museum weer enkele aanwinsten verkregen, waarvan hier enkele genoemd worden.

Allereerst een tweetal keramische portrettegels van een man en vrouw in Volendamse streekdracht, gezien en profiel, in reliëf gevormd. De ene plaat is gesigneerd met het monogram van Bert Nienhuis, dat hij gebruikte in zijn Plateelbakkerij Lotus, in de jaren 1896-1901. De andere tegel is voorzien van de naam van de beeldhouwer L.F. Edema van der Tuuk (1872-1942).

In 2000 waren vergelijkbare platen in ons museum geëxposeerd op een overzichtstentoonstelling van de Amsterdamse Plateelbakkerij de Distel, waar Nienhuis een aantal jaren artistiek directeur was.

Een andere tegelplaat, die nog meer een sculptuur is, toont een timmerman. Het gaat om modelnummer 205

uit de reeks beroepstegels die vanaf eind jaren 60 werden gemaakt door de Faiënce- en Tegelfabriek Westraven in Utrecht. Deze tegels zijn ontworpen door Luigi Amati (1940), die in de jaren 1968-1971

verbonden was aan het Atelier van Westraven. Deze serie was begonnen als navolging van de bekende prenten met ambachten van Jan Luyken, maar Amati gaf al snel een min of meer karikaturale wending aan zijn ontwerpen.

Ook uit de beginjaren van de Haagse plateelbakkerij Rozenburg kreeg het museum nog een tweetal tegelplaten. De ene is geschilderd in 1884, met voorstelling van een handwerkende

vrouw, gezeten aan een theetafel, gesigneerd WZ, naar een voorbeeld van A.H. Bakker Korff. De plaat heeft geen fabrieksmerk of jaarteken en is aan de achterkant grof geribbeld. Dit wijst op de vroegste productiefase van de Plateelbakkerij Rozenburg, waarin jonge kunst schilders zoals

Willem de Zwart (1862-1931) een deel van de fabrieksruimte als atelier gebruikten en er ook tegels

beschilderden. De tweede tegelplaat is eveneens geschilderd door Willem de Zwart. Deze toont een boer in zijn stal, met het jaarmark van 1885.

Johan Kamermans, conservator

Exposities in het Nederlands Tegelmuseum

Van Dehua naar Otterlo. Blanc de Chine, Chinees porselein en tegels

3 maart 2018 t/m 21 mei 2018

Op zaterdagmiddag 3 maart opent in ons museum de expositie met porseleinen beelden en tegels van twee hedendaagse Chinese kunstenaars uit de stad Dehua, traditioneel het centrum van het *Blanc de Chine*. De stad Dehua ligt in de provincie Fujian, een belangrijk handelsknooppunt in het zuid-oosten van China, aan de Straat van Taiwan.

Uitgenodigd zijn Su Xian Zhong (1968), een meesterkunstenaar die niet alleen in traditionele stijl werkt, maar ook vernieuwing van de kunst aandurft. Hij heeft een eigen instituut. De tweede kunstenaar is Chen Ming Liang (1963), die dichter bij de traditie blijft. Beiden hebben zich in hun inzending duidelijk door de Nederlandse tulp laten inspireren. Speciaal voor deze tentoonstelling hebben ze ook tegels gemaakt, wat nooit eerder in *Blanc de Chine* gedaan is.

Het initiatief voor deze expositie is genomen door kunsthistorica I Hong Tan, Vriend van ons museum en gespecialiseerd in de kunst van Zuidoost-Azië. Op deze expositie zal ook een deel van het 18^e-eeuwse *Blanc de Chine* uit de collectie van het Kröller-Müller Museum te zien zijn.

Johan Kamermans

Schepen op tegels

8 juni 2018 t/m 26 augustus 2018

De opening van deze tentoonstelling is op zaterdagmiddag 8 juni.

Komende zomer zal er een tentoonstelling in het Tegelmuseum in Otterlo worden gewijd aan schepen op tegels. Aanleiding is een nieuw boek van Jan Pluis met daarin veel Nederlandse Schepen, zowel op een tegel als op een tableau. De vraag bij het opzetten van

een tentoonstelling is “wat willen we de bezoeker laten zien”.

Als kunsthistoricus ben ik ook nieuwsgierig waar dit gebruik van het afbeelden van schepen vandaan komt. Ik heb in mijn eigen collectie eens gekeken naar afbeeldingen van schepen en zal er een paar nader toelichten, en niet alleen op tegels.

De oudste die ik ooit ben tegengekomen betreft een rotstekening in zuid Zweden. Al 3000 jaar geleden, in de Bronstijd, hebben de inwoners van die streken afbeeldingen in de rotsen gehakt. In Tanum aan de Zweedse westkust is een plek met veel van dergelijke tekeningen die in onze tijd met rode verf zijn ingekleurd om de afbeeldingen duidelijker te laten zien.

De resten van een dergelijk afgebeeld schip zijn ook gevonden.

Wat later komen we de eerst schepen tegen op keramiek bij de oude Grieken. Hier zien we vrij nauwkeurige afbeeldingen van zeilschepen al dan niet uitgerust met riemen op borden en vazen. Relatief veel van dit keramiek is behouden gebleven omdat ze als grafgift zijn meegegeven en in de 19^e eeuw zijn opgegraven. De afgebeelde scherf bevindt zich in het Allard Pierson Museum.

In het graf van Toetanchamon zijn ook houten scheepsmodellen gevonden. Die dateren zelfs van ca 1300 voor Christus. Hieruit blijkt dat schepen toch al vroeg in de historie een bijzondere betekenis hadden. In Egypte naast de scheepvaart op de Nijl ook voor het laatste transport naar het dodenrijk. Bij de Grieken, maar ook in onze contreien waren de schepen van belang voor de handel. Daar hebben wij in Nederland de uitdrukking “welvaart” aan over gehouden. Handel brengt welvaart en geeft hoop. Het scheepsanker is het bekende symbool voor hoop. Hierdoor is de afbeelding van een schip niet alleen maar een realistische weergave van een boot maar heeft ook een extra betekenis. Zeer bekend is het huwelijksbootje. In mijn collectie heb ik daar twee aardige voorbeelden van: Gelegenheids-aardewerk gemaakt bij het huwelijk van prinses Juliana en prins Bernard, een tegel en een bord. De tegel (MMM Holland) is gesierd met een

galjoenachtig schip uit de 16^e eeuw en het bord laat een tjalk zien van rond 1900.

In 1937 waren die nog volop te zien op de Nederlandse binnenwateren. Niet alleen op keramiek maar ook op geld zijn schepen

afgebeeld. Er zijn Griekse en Romeinse munten waarop een schip staat afgebeeld. In mijn collectie heb ik een zilveren Zeeuwse scheepjes-schelling uit de 18^e eeuw. De schelling had een waarde van 6 stuivers. De gulden was 20 stuivers waard. In Engeland had de halve penny in de jaren '40 en '50 in de vorige eeuw ook een zeilschip als afbeelding. In de jaren '60 kwam je die wel tegen als je in Groot Brittannië was.

Voor de liefhebber van de Hollandse tegels heb ik hier nog een bijzonder exemplaar waarop een Spaans schip staat afgebeeld: de galei;

kenmerkend zijn de riemen waarmee het schip bij tekort aan wind kan worden voortbewogen. Het galeischip is een schip dat in de Middellandse zee thuishoort, een zee met vaak veel minder wind dan we hier gewend zijn. In het begin van de tachtigjarige

oorlog zetten de Spanjaarden galeien in zoals bij de slag op de Haarlemmermeer in 1583. Ook in de Zeeuwse wateren werd de galeien ingezet. Op schilderijen van zeeslagen uit het begin van de 17^e eeuw zijn ze dan ook vaak te zien. Ook de verenigde Republiek liet een paar galeien bouwen om in te zetten bij windstilte. De Spaanse galeien zijn te herkennen aan de Habsburgse vlag. Een andreaskruis zoals op deze tegel ook is te zien. Deze afbeelding zou kunnen zijn ontleend aan een schilderij van Cornelis Bol (1589-1666)

Frans Klein, lid expositiecommissie

gezien de positie van het schip en het opgerolde voorzeil. De expositiecommissie wenst u in ieder geval veel kijkplezier op de komende tentoonstelling.

In Europa

Voor 8 september tot eind december 2018/ begin januari 2019 (data nog niet exact bekend)

De Europese Commissie heeft 2018 uitgeroepen tot Europees jaar van het Cultureel Erfgoed. De Nederlandse overheid doet mee met het thema 'Erfgoed verbindt, Europa inspireert.' Ook het jaarthema van Open Monumentendag, die komend jaar in het weekend van 8-9 september plaats zal vinden, sluit aan en luidt: In Europa. In onze eigen expositie willen we de Europese uitwisseling van thema's en technieken in de tegelkunst door de eeuwen heen zichtbaar maken.

Verder doet ons museum dit voorjaar mee aan een initiatief van het Platform voor Militaire Historie Ede, met activiteiten rond het **Jaar van het Verzet**. Er zijn vanaf 8 maart tot 5 mei tentoonstellingen in Kijk & Luistermuseum Bennekom, Museum Lunteren en Historisch Museum Ede. Wij zullen in een vitrine tegels tonen die herinneren aan bezetting, verzet en bevrijding.

Johan Kamermans

Vriendenvitrine

We hebben de afgelopen periode twee heel interessante vullingen van de Vriendenvitrine gehad. Eerst die van Paul Kil met de Pissers. Daarna die van Lejo Schenk met Specialiteiten en bijzondere tegels uit een brede collectie

Voor de periode maart tot en met juni 2018 hebben we Tonny Pijper gevraagd om de vitrine te vullen. Dat zal hij doen met de ruitertegels uit zijn collectie. Hij schrijft daar zelf iets over in dit Vriendennieuws. Hierna volgt Ger de Ree met Vroege ornamenttegels. Die liggen in de Vriendenvitrine van begin juli tot eind oktober. Ook Ger vertelt hier iets over in dit Vriendennieuws.

Wij vragen elke keer aan de vrienden om ons te helpen dit leuke initiatief in stand te houden. We hebben jullie hulp echt nodig! We zijn heel eenvoudig te bereiken.

Vries Kool (vrieskool@outlook.com)

Marianne van den Ent

(mariannevandenent@concepts.nl)

Paard en man – Tonny Pijper

1 maart t/m 30 juni 2018

Inmiddels zal het zo'n 40 jaar geleden zijn dat mijn vrouw en ik voor het eerst een tegel kochten, maar al snel werden dat er meer. We verzamelden wat we

mooi vonden en niet een speciaal type of onderwerp. Toch merk je dat er langzamerhand voorkeuren ontstaan. Voor mij is uiteindelijk een van die voorkeuren ruitertegels geworden.

Het blijkt dat er ook binnen de ruiters erg veel verschillende soorten zijn. Krijgshaftige ridders met speer of zwaard, maar ook met pistool, geweer, vlag of trompet. En daarnaast zijn er gewoon mannen die op een paard zitten. Meestal staat op een tegel alleen een man op een paard, maar soms is een deel van het slagveld mee afgebeeld rond de hoeven van het paard.

Sommige voorstellingen vullen een hele tegel, andere zijn maar minimale tekeningetjes binnen een groot wit vlak. Genoeg variatie om toch steeds weer wat nieuws tegen te komen.

En dan zijn er ook nog tegels met alleen maar een paard of met een paard in een andere functie. Ter aanvulling ook in de vitrine.

Tonny Pijper

Vroege tegels met een geometrisch decor – Ger de Ree

1 juli t/m 31 oktober 2018

Dit jaar ben ik 55 verzamelaar van tegels. Ik verzamel vooral om te weten, en zoals bij de meeste verzamelaars heb ik een voorkeur ontwikkeld en dat is de vroege tegel uit de Nederlanden met een geometrisch decor.

Kunstenaars uit landen van het Midden-Oosten konden met een passer cirkels, vierkanten en driehoeken tekenen. Vanuit dit simpele uitgangspunt zijn de meest wonderbaarlijkste niet figuratieve patronen tot stand gekomen. Islamitische immigranten in het zuiden van Spanje ontwikkelden Europese varianten van onder andere het ster- en kruismotief. In de tweede helft van de zestiende eeuw zien wij dergelijke motieven ook op de eerste tegels in ons gebied. Wanneer je van deze tegels meerdere exemplaren naast elkaar legt ontstaan fascinerende vlakken.

Aan het einde van de zestiende eeuw raken deze decors al weer uit de mode en worden door midden

getikte tegels als opvulling in de bouw toegepast. Voorbeelden ervan zijn terug gevonden op Walcheren. In de vitrine zijn twee groepjes van deze kapotte tegels te zien die als gave tegels verder niet bekend zijn. In de hangende vitrine laat ik andere ornamenttegels zien, waarvan de invloed veel meer komt vanuit de 16^e-eeuwse Italiaanse renaissance kunst. Ik zou zeggen: komt dat allen zien!!

Ger J.M. de Ree

Tegels in den vreemde

Tegelreizen

Engeland reis mei 2018

Van 10 mei tot en met 18 mei gaan we met 24 personen op reis naar Engeland. In de bus is nog plaats. Als er nog mensen mee zouden willen, is dat onder voorbehoud van beschikbaarheid van een kamer in de hotels mogelijk. Voor meer informatie graag contact opnemen met Mark van Veen.

Email: vanveen.mark@gmail.com of telefoon 06-47132192. Graag zo snel mogelijk, tot uiterlijk 28 februari 2018.

Mark van Veen

European Ceramic Tile Circle (ECTC)

Beurzen

Bodemvondstenbeurs Delft

Zaterdag 10 februari 2018 van 9.00 tot 13.00 uur. Locatie: Zalencentrum Congregatiegebouw, Brabantse Turfmarkt 9, Delft. Er is volop parkeergelegenheid (vanaf 10 uur betaald).

Het aanbod op deze beurs bestaat uit voornamelijk Nederlandse bodemvondsten zoals: baardmankruiken, majolica, tin, glas, metaaldetectorvondsten en munten. Inlichtingen: Theo van Halderen (email: thalderen@yahoo.com; tel: 0152122227 of 0648466725).

www.facebook.com/Tegel-en-bodemvondstenbeurs-Delft

Tegelbeurs Leersum

Zaterdag 10 maart 2018 van 10.30 tot 14.30 uur (de toegang is gratis).

Locatie: Sport- en Cultuur Centrum De Binder, Hoflaan 29, Leersum.

Routebeschrijving: A12 (Utrecht/Arnhem) → Afslag 22 Maarsbergen/Leersum → onderaan afslag rechtsaf ± 5 km richting Leersum volgen → doorrijden tot rotonde en vervolgens linksaf → 1e stoplicht rechtsaf → na ± 200 meter ligt de Binder aan uw linkerhand.

Inlichtingen: Gré van Essen & Nora de Nas, tel 0031 (0) 620282073, email: noradenas@gmail.com

Duitsland

Sammlertreffen – Fliesen und Keramik des Jugendstiels

Zaterdag 17 maart 2018 van 11:00 tot 15:30 uur
(museum entree € 4,00)

Locatie: Kreismuseum Zons, nabij Keulen, Oberstraße 91, 41460 Neuss.

Verkoop van o.a. Art Nouveau tegels. Ongeveer 20 verkopers. Open voor het publiek.

<http://www.rhein-kreis-neuss.de/de/freizeit-kultur/kreismuseum-zons/fliesentreffen.html>

Engeland

Nottingham tile fair

Zaterdag 6 oktober 2018 van 10.00 tot 16.00 uur (toegang £ 4,00)

Locatie: St. Jude's Church Hall, 405 Woodborough Road, Nottingham.

Georganiseerd door Mark van Veen voor TACS (Tile and Architectural Ceramics Society)

Voornamelijk te koop zijn Engelse tegels uit de 19^e en 20^e eeuw.

<http://tilesoc.org.uk/tacs/>

Musea, tentoonstellingen en symposia in binnen- en buitenland

Nederland

Leeuwarden - Prinsessehof

Ons nationaal Keramiekmuseum het Prinsessehof is sinds 2 december weer open met een nieuwe indeling. Leidraad is "Less is more" met vooral topstukken, gelukkig ook veel tegels en uitgebreide aandacht voor Fries aardewerk. <https://www.prinsessehof.nl/>

België

Hemiksem - Gilliot & Roelants Tegelmuseum

- Sinds kort is de digitale inventaris van de Pozzo-collectie online. Het begon met de aankoop van een paar tegels op rommelmarkten in de jaren 1970. Uiteindelijk werd het een indrukwekkende collectie van meer dan 9.000 tegels. Om het behoud van de collectie te verzekeren en om de tegels toegankelijk te maken voor het grote publiek, schonk Roberto Pozzo ze aan de Koning Boudewijnstichting. De digitale inventarisatie werd mede begeleid door kenner van de Belgische industriële tegel Mario Baeck. De collectie werd ondergebracht vlakbij de plaats waar een groot deel van de tegels gemaakt werd: het Gilliot & Roelants Tegelmuseum in Hemiksem. <http://pozzo.collectionkbf.be/nl/visit-the-collection>

- Gilliotmarkt op 17 juni, al weer de elfde editie van deze markt die traditiegetrouw op de derde zondag van juni plaatsvindt in het museum.

<http://gilliottegelmuseum.be>

Duitsland

Norddeich – Honderdste Bijbel-op-Tegels tentoonstelling

Op 5 Augustus wordt in het Duitse Norddeich voor de 100ste keer de reizende tentoonstelling van het Noordduitse Bibelfliesenteam geopend. Om 9.30 uur is er een godsdienstviering, met daarna de opening in de Evangelisch Lutherse kerk De Ark. Op 24 Augustus vindt in dezelfde kerk om 19.00 uur de feestelijke sluiting plaats. Nederlandse tegelvrienden zijn van harte welkom.

Inlichtingen: www.fliesenbibel.de

of via de coordinator Dr. Kurt Perrey:

perrey.kue@gmx.net.

Polen

Wroclaw – Historisch museum

Een tip om Nederlandse tegels te zien op een dag rijden vanuit Nederland. In Wroclaw is nog een volledig betegelde kamer te zien in het Historisch museum.

http://www.en.muzeum.miejskie.wroclaw.pl/CMS/muzeum_historyczne/palac_krolewski.html

Verenigd Koninkrijk

Ludlow – Symposium on English Tiles

The Tiles and Architectural Ceramics Society

(<http://tilesoc.org.uk/tacs/>) organiseert dit jaar het

Ludlow Palmers' Symposium on English Tiles op 21 april in Ludlow, Shropshire, UK. Één van de sprekers is onze Vriend Hans van Lemmen. Boeken kan via

<https://www.eventbrite.co.uk/>

(zoeken op Ludlow Palmers Symposium).

Websites

Nederland

Freek Mayenburg

Op de website www.spijkertegels.nl is het afgelopen half jaar een groot aantal thema's met tegelvoorstellen toegevoegd.

Duitsland

Wilhelm Joliet

Op de websites van Wilhelm Joliet is informatie toegevoegd over Rotterdamse tegeltableaus naar prenten uit het boek De zegepraalende Vecht (www.tegels-uit-rotterdam.com), Utrechtse ruitertegels en 18de-eeuwse Amsterdams en Utrechtse tegels in slot Reinhardtsgrinna (www.geschichte-der-fliese.de).

Frankrijk

Jean Couranjou

De in 1932 in Algiers geboren bioloog Jean COURANJOU heeft ook veel gepubliceerd over keramiek. Op zijn recent bijgewerkte websites (in het Frans) is veel te vinden over tegels in Algerije.

<http://arts.medit.occ.pagesperso-orange.fr/palor.htm>
en <http://arts.medit.occ.pagesperso-orange.fr/carreaux.html>

Portugal

Around Lisbon

Voor bezoekers aan Lissabon is hier nog een tip: <http://aroundlisbon.pt/product/tiles-and-tiles/>, via deze website kunt u zich opgeven voor een tour door de stad langs tegels, een atelier en het Nationale Tegelmuseum.

Spanje

Museo de azulejo

De site van het tegelmuseum in Spanje is verbeterd. Een groot deel van de collectie is nu online te raadplegen.

<http://www.museoazulejo.org/es/catalogo.php>

Publicaties

Nederland

Delfts aardewerk - boekbespreking

Wie de afgelopen kersttoespraak van de koning op televisie gezien heeft, zal het niet zijn ontgaan dat onze majesteit geflankeerd werd door een prachtig arrangement van 'Delfts blauw' waarin rood-bloeiende planten geschikt waren. Een betere promotie van deze nationale trots is onmogelijk. Rood wit blauw in optima forma!

Aan de reeds zeer indrukwekkende lijst publicaties over een van de ons meest bekende vormen van kunstnijverheid, het Delfts aardewerk, kan sinds kort een nieuw deel worden toegevoegd: Delfts aardewerk, Merken en fabrieken door Léon-Paul van Geenen. Voegt dit boek iets toe aan de reeds bestaande literatuur? Het antwoord is ja.

Bij 'Delfts' dwalen de gedachten onwillekeurig af naar haast prefect nagebootst Chinees porselein, uitbundige kaststellen, lieflijke koetjes of andere dierfiguren, imposante tulpenvazen en dergelijke. Een product, kortom, dat met luxe en welvaart geassocieerd wordt. Voor de gewone man waren deze sier/gebruiksvoorwerpen doorgaans onbereikbaar. Om toch aan de grote vraag naar 'Delfts' te voldoen is er gedurende eeuwen een enorme hoeveelheid aan gebruiksgoed van eenvoudiger snit gebakken. De verzameling die van Geenen heeft opgebouwd en

die de kern van dit boek vormt is voor het grootste gedeelte uit dit eenvoudiger Delfts samengesteld. Tot de collectie behoren ook majolica en tegels, een categorie die feitelijk buiten het Delfts valt, maar er toch nauw mee verwant is. Het boek moet het hebben van de fraaie afbeeldingen van de vele verschijningsvormen van Delfts aardewerk, van het simpelste kaarsendovertje tot een weelderige drakentheepot. De decors variëren van uitgewerkte porseleinimitaties tot onbeholpen mensfiguurtjes. Voor wat dit laatste betreft, de afbeeldingen van leden van de Oranjefamilie zijn toch wel een artistiek dieptepunt, wat overigens geen enkele belemmering is om er met veel plezier naar te kijken. De bijschriften bij de afbeeldingen zijn adequaat, soms iets summier en vrijblijvend, soms verwarrend als 'bord met wortelen' bij een bord waarop een bos worteltjes is afgebeeld. Ik waag me niet aan een oordeel over de vertalingen (Engels, Frans en Japans) maar het Engelse bijschrift 'set white cows with Milkers, cold painted in oven with low temperatures' doet me toch wel even nadenken. Eén hoofdstuk is gewijd aan tegels, waarbij er van wordt uitgegaan dat de in Delft gevonden tegels ook wel daar vervaardigd zullen zijn. Een hachelijke zaak, want hoewel er in Delft misbaksels en ovenafval van tegels gevonden zijn, komt uit het boek niet duidelijk naar voren dat de daar afgebeelde tegels ook in Delft gebakken zijn. Prachtige tegels, trouwens. Uitgeverij Poldervondsten verdient alle lof voor de uitgave van dit mooi vormgegeven boek dat het minder bekende, maar daarom niet minder aantrekkelijke, eenvoudiger Delfts voor het voetlicht brengt. Hopelijk spoort het een nieuwe groep verzamelaars aan om zich in dit materiaal te gaan verdiepen en het voorbeeld van collectionneur van Geenen te gaan volgen.

Delfts aardewerk, Merken en fabrieken door Léon-Paul van Geenen

Uitgeverij PolderVondsten, Hoorn

ISBN 978-90-817063-7-7

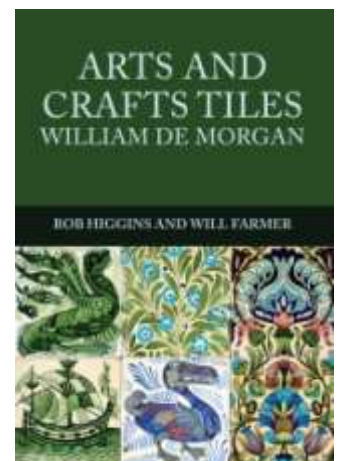
Leo van Druten

Verenigd Koninkrijk

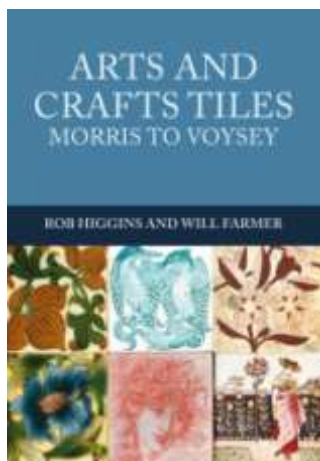
Amberley Publishing heeft twee nieuwe boeken over tegels uitgegeven, beiden geschreven door Rob Higgins en Will Farmer.

Prijs is £ 13,49 per stuk op de site van de uitgever.

Arts and Crafts Tiles: William de Morgan. Een nieuwe aanvulling met recent onderzoek op de vele boeken gewijd aan De Morgan, één van de beroemdste Britse keramisten. 96 blz. en 180 illustraties.

Arts and Crafts Tiles: Morris to Voysey.
Samen met het vorige boek geeft dit een zeer compleet overzicht van de Britse Arts and Crafts tegels uit de periode 1860 – 1920 waarbij de diverse ontwerpers uitgebreid aan bod komen. Ook de in Nederland geproduceerde tegels voor de Britse bedrijven, zoals Murray Marks en Thomas Elsley, komen uitgebreid aan bod. (zie foto). 96 blz. en 180 illustraties.
Ook als E-book verkrijgbaar.

Vriendennieuws digitaal (vanaf nu in kleur)

Wenst u Vriendennieuws digitaal te ontvangen, mail dan naar vanveen.mark@gmail.com.

If you would like to receive the newsletter of the Friends of the Dutch Tile Museum, please send an email to vanveen.mark@gmail.com.

Möchten Sie die Freunde-Nachrichten des Vereins digital empfangen, bitte schreiben Sie ein E-mail zu vanveen.mark@gmail.com.

Advertenties en informatie

Voor winkels, ateliers en bedrijven is er de mogelijkheid om in het Vriendennieuws te adverteren. Het gaat dan om 1/8 pagina, die twee keer wordt geplaatst (in februari en september). Het tarief is €125.

Informatie voor het volgende Vriendennieuws (september 2018) kunt u voor 1 augustus 2018 sturen aan Marianne Florschütz via info@vriendennederlandstegelmuseum.nl

Vrienden van het Nederlands Tegelmuseum krijgen op vertoon van de vriendenkaart 10% korting op aankopen in de museumwinkel, met uitzondering van boeken.

KELLY WITTEVEEN
RESTAURATIE & DECORATIE

*Specialist in Conservatie en Restauratie
van keramiek en glas*

Sperwer 8
7132 EM
Lichtenvoorde

+31 (0)6 - 21 92 63 53
info@restauratiedecoratie.nl
www.restauratiedecoratie.nl

Antieke Tegels De Duif
Heino

www.antieketegelsdeduif.net

Piet Borghardt
Tel +31 (0)572 355022
Mob. 06 3050 4723
borghardt@hetnet.nl

REGTS
ANTIEKE TEGELS

8911 DZ LEEUWARDEN
+31 (0) 85 060 1272
INFO@ANTIEKETEGEL.NL
WWW.ANTIEKETEGEL.NL
GEOPEND OP AFSpraak

VHOK
NEDERLAND
Nederlandsche
Vereniging van
Handelaren in
Kunst en
Antiek

FRIDES LAMÉRIS

KUNST- EN ANTIEKHANDEL V.O.F.
GLAS & CERAMIEK

*Tegel met een
voorstelling van
een vogel.
Veelkleurig.
1625-1650*

NIEUWE SPIEGELSTRAAT 55
1017 DD AMSTERDAM
TELEFOON: 020-6264066
TELEFAX: 020-6265893

KOOS ROZENBURG
ANTIQUITEITEN

*Spec. tegels en delfts blauw
uit de 17e en 18e eeuw*

*ook: vroeg ijzer,
meten en wegen,
oude schaatsen*

DELFT
MARKT 2
2611 GT
015 2147828

KRAMER KUNST & ANTIEK
IN- EN VERKOOP VAN ANTIEKE EN NIEUWE TEGELS

PRINSENGRACHT 807 / 1017 KA AMSTERDAM
+31(0)20 626 11 16 / INFO@ANTIQUETILESHOP.NL
WWW.ANTIQUETILESHOP.NL

Uw advertentie hier ?

Rob Michiels
Auctions

Het veilinghuis met de grootste
keus aan antieke tegels!

Volgende veiling:
EUROPESE KERAMIEK EN DECORATIEVE KUNST
3 februari 2018

www.robmichiels.com